

GÖNÜLLÜ OLMAYAN KISMİ SÜRELİ İSTİHDAMIN BELİRLEYECİLERİ: HANE HALKI İŞGÜCÜ VERİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Tekin Akgeyik¹

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7339-363X

Öz

İstatistikler birçok ülkede kısmi süreli istihdamın önemli bir bölümünün gönüllü olmayan statüde olduğunu göstermektedir. Ülkemizde ise, her 4 kısmi süreli işçiden yaklaşık 1'inin ekonomik nedenlerle yani tam süreli bir iş bulamadığı için kısmi süreli statüde çalıştığı görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, TÜİK Hane Halkı İşgücü ham verileri kapsamında Türkiye'de kısmi süreli istihdamı etkileyen demografik ve işgücü piyasası değişkenlerini incelemektir. Binary lojistik regresyon analizleri, erkek olmanın ve 35-44 yaş grubunda yer almanın gönüllü olmayan kısmi süreli bir işte çalışma olasılığını arttırdığını göstermektedir. Ayrıca nitelsiz işlerin, daha düşük deneyim süresinin ve kayıt dışı istihdamın bu olasılığı arttıran diğer değişkenler olduğu gözlenmiştir. Tüm değişkenler bir arada regresyon modeli gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamdaki değişimi %32,9 oranında açıklayabilmektedir. Öte yandan analizler, gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın erkek çalışanlar arasında çok daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu tür bir istihdamın özellikle yetişkin yaş grubunda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Benzer biçimde bulgular, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların gönüllü kısmi süreli meslektaşlarına kıyasla daha düşük eğitim süresine sahip olduğuna işaret etmektedir. Nihayet, analizler, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların gönüllü kısmi süreli meslektaşlarına kıyasla saatte %15,5 oranında daha az kazandıklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam, eksik istihdam, esnek çalışma, kısmi süreli çalışma.*

Atıf için:

Akgeyik, T. (2022). Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın belirleyicileri: Hane halkı işgücü verileri üzerine bir araştırma. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 11(29), 10-21.

¹ İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi (akgeyik@istanbul.edu.tr)

PREDICTORS OF INVOLUNTARY PART-TIME EMPLOYMENT: A STUDY ON HOUSEHOLD LABOR FORCE DATA

Abstract

The statistics point out that a significant share of part-time workers is an involuntary statute in many countries. In Turkey, nearly one in four part-timers was involuntary. The object of the current paper is to analyze the demographic and labor market determinants of involuntary part-time employment in Turkey. The study exploited the micro data of the 2017 Household Labor Force Survey of the Turkish Statistical Institute. First, the results of the logistic regression model showed that being male and being 35-44 years old were the predictors of involuntary part-time employment. Moreover, having less work experience, being employed in elementary occupations, and being in informal work were observed to be the determinants of involuntary part-time work. For the whole sample, 32.9 percent of the variance in involuntary part-time employment was explained by the regression model. The analysis also indicated that involuntary part-time employment was predominantly male, and adult age. Finally, wage difference was found to be 15.5 percent lower for involuntary part-time workers.

Keywords: *involuntary part-time, underemployment, flexible work, part-time employment.*

GİRİŞ

Uluslararası literatürde üzerinde ortak bir tanımı olmamakla birlikte, tam süreli istihdam kavramı, genellikle, “işçinin normal haftalık mesai süresi” çerçevesinde yapılan çalışmaları tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Ancak normal haftalık çalışma süresi kavramının ülkeler arasında değiştiği açıktır. Nitekim ülkemizde 4857 sayılı Yasanın 63. maddesinde haftalık normal çalışmanın en fazla 45 saat olacağı ifade edilirken; bazı ülkelerde bu süre haftalık en az 35 saat ve daha yüksek süreli çalışmaları (Singapur, Hollanda, İzlanda ve Norveç gibi); kimi ülkelerde ise, 30 saat ve daha uzun süreli mesailer (ABD ve Kanada gibi) tanımlanmaktadır (Singapore Ministry of Manpower, 2021, s.7; BLS, 2021, s.3; Canada, 2002, s.9; EU, 2011, s.236).

Benzer biçimde kısmi süreli zamanlı istihdam, tam süreli den daha az çalışma sürelerini ifade etmesine rağmen, tanımda yer alan süre sınırı ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin ABD’de 35 saatten az çalışmalar kısmi süreli istihdam olarak kabul edilmektedir (Fagan vd., 2014, s.4). İngiltere ve Türkiye’de ise, kısmi süreli istihdam 30 saate kadar olan işleri ifade ederken; Almanya’da, bu tür bir çalışma 36 saatten daha düşük mesailere karşılık gelmektedir. Buna karşılık, Fransa’da, 35 saatlik haftalık mesai süresinin en az %20 altındaki çalışma periyodu kısmi süreli istihdam olarak kabul edilmektedir (European Parliament, 2016, s.71). Kısmi süreli çalışma, gönüllü ve gönüllü olmayan olarak iki kategoride sınıflandırılabilir. Gönüllü kısmi süreli istihdam, eğitim, emeklilik veya aile sorumlulukları nedeniyle tam süreli istihdama geçmek istemeyen kısmi süreli çalışanları ifade etmektedir. Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam ise, tam süreli iş bulamadığı için yarı zamanlı işlerde çalışmak zorunda kalan grupları tanımlanmaktadır (Veliçiotis vd., 2015, s.9).

İstatistikler birçok ülkede kısmi süreli istihdamın önemli bir bölümünün gönüllü olmayan statüde olduğunu göstermektedir. Sözgelimi ABD’de 2021 yılında kısmi süreli çalışanların sayısı 25,4 milyona (toplam istihdamın %16,5’i) ulaşmıştır (BLS, 2022). Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın oranı ise, yaklaşık %14’tir (3,5 milyon) (Dunn, 2018). Benzer biçimde Kanada’da, aynı dönemde, kısmi süreli istihdamın toplam istihdama oranı %20’ye ulaşırken, bu grubun %21’i gönüllü olmayan statüde çalışmaktadır (Statcan, 2022). Buna karşılık, AB’de (27 ülke) kısmi süreli çalışanların toplam istihdamdaki payı %17,3 düzeyindedir. Birlik düzeyinde her 4 kısmi süreli işçiden yaklaşık 1’i ekonomik nedenlerle yani tam süreli bir iş bulamadığı için kısmi süreli statüde çalıştığını kaydetmektedir (Eurostat, 2022).

Ampirik araştırmalar gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın belirleyicilerini analiz etmiştir. Bazı araştırmalar makroekonomik faktörlere odaklanmıştır. Örneğin Fialova (2017, s.186) tarafından 1998-2003 dönemine ilişkin örneklem kapsamında 28 Avrupa ülkesinde ekonomideki dalgalanmaların kısmi süreli istihdamın açıklayıcı etkisi sorgulanmıştır. Bulgular, Doğu ve

Batı Avrupa ülkelerinde ekonomik dalgalanmaların kısmi süreli istihdam oranlarını etkilediği yönündedir.

Benzeri şekilde, Valletta vd. (2018, s.9) araştırmasında konjonktürel ve yapısal piyasaya faktörlerinin (endüstri, demografi ve işgücü maliyeti gibi) gönüllü olmayan kısmi süreli istihdama katkıda bulunduğunu göstermektedir. Buddelmeyer vd. de (2004, s.10) 15 AB ülkesinde gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın konjonktürel etkisini teyit etmektedir. Veliziotis vd. (2015, s.9) İngiltere’de gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın ekonomik daralmadan kaynaklanırken, Yunanistan’da ücret farklılığın başat faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, Bhula-or ve Yukio (2014, s.333) 2001-2012 dönemini kapsayan 27 OECD ülkesi örnekleme kapsamında hizmet sektör oranının, milli gelir düzeyinin ve vergi politikasının gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı etkilediğini ortaya koymuşlardır. Benzer biçimde Caputo ve Cianni (2001, s.311) uzun işsizlik periyodunun gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam üzerinde etkisine işaret etmektedir. İşsizliğin gönüllü olmayan kısmi süreli istihdama etkisi Leppel ve Clain (1993, s.64) tarafından ABD’de 43.000 kişilik bir örneklem kapsamında yapılan bir araştırmada da desteklenmektedir.

Öte yandan, Kjelstad ve Nymo (2012, s.19) Norveç’te gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın işle ilgili belirleyicilerini analiz etmiştir. Bulgular; sözleşme türünün, mesleğin, çalışan sayısının, saatlik ücretin ve işkolunun gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın belirleyicileri olduğunu göstermektedir. Benzeri bir çalışma Güney Afrika’da Muller (2010, s.1); meslek, istihdam sektörü, şirket ölçeği ve sendika üyeliği değişkenlerinin gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın anahtar belirleyicileri olduğunu ortaya koymaktadır.

Nihayet bazı araştırmalarda, bireysel ve sosyal faktörlerin gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam üzerinde etkisi incelenmiştir. Örneğin Görmüş ve Erdoğan (2017, s.163) 2014 Hane Halkı İşgücü ham istatistikleri çerçevesinde gönülsüz kısmi süreli istihdamın belirleyicilerini analiz ettiği araştırmasında; bölgesel farklılıklar gözlemlemiştir. Bulgular, özellikle Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde gönülsüz kısmi süreli istihdamın daha yüksek bir olasılık olduğuna işaret etmektedir. Benzer biçimde Maurizio (2016, s.11), 2000-2013 dönemine ilişkin veriler bağlamında Arjantin, Brezilya, Şili, Ekvator ve Peru’da gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın karakteristik yapısını analiz etmiştir. Bulgular, kadınların erkeklere kıyasla gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamda daha fazla çalışma eğiliminde olduklarını göstermektedir. İkinci olarak, araştırmacılar yaş ve eğitimin de gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın güçlü belirleyicileri olduğunu gözlemlemişlerdir. Kayıt dışı çalışanların da gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın bir diğer belirleyicisi olduğu ortaya konmuştur. Leppel ve Clain (1993, s.64) ise, ABD’de eğitim ve kırsal kesimde yaşamanın hem kadınlar hem de erkekler için gönüllü olma-

yan kısmi süreli istihdam olasılığını yükselttiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, DeAnda (1987, s.11) ABD’de yaşanan Meksikalılar için genç ve düşük eğitilmiş olmanın gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olasılığını desteklediği bulgusuna ulaşmıştır. Son olarak, Caputo ve Cianni (2001, s.311) evli olmanın gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olasılığını azalttığını kaydetmektedir.

Bu araştırmanın amacı, TÜİK 2017 Hane Halkı İşgücü ham verileri kapsamında Türkiye’de kısmi süreli istihdamı etkileyen demografik ve işgücü piyasası değişkenlerini incelemektir. Araştırma bu çerçevede üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü kapsayan ilk bölümde gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı etkileyen değişkenleri analiz eden ampirik araştırmalar özetlenmiştir. İkinci bölümde araştırma yöntemi tanımlanmakta, son bölümde ise, araştırmada ulaşılan bulgular açıklanmaktadır.

Araştırma Yöntemi

Veri Seti ve Örneklem

Veri seti, TÜİK 2017 Hane Halkı İşgücü İstatistikleri ham verilerinden uygun örneklem grubu çekilerek oluşturulmuştur. Bu kapsamda öncelikle Hane Halkı İşgücü İstatistiği anketine katılan 378,692 denek arasından bir işte ücretli olarak çalıştığını beyan edenler ayrıştırılmıştır. İkinci aşamada bu gruptan kamu sektörü çalışanları ve tam süreli çalışanlar elimine edilmiştir. Son aşamada ise, geriye kalan deneklerden fabrika, büro ve mağaza gibi düzenli bir işyerinde çalışanlar örneklem grubu olarak seçilmiştir.

Nihai örneklem büyüklüğü 1.204 kişiden oluşmaktadır. Bunların 930’u gönüllü (%77) ve 274’ü (%23) ise, gönüllü olmayan kısmi statüde çalışmaktadır. Örneklemin %59,7’si erkek, %62,7’si evlidir. Grubun ortalama yaşı, 38,6’dır (15 ile 79 arasında değişen yaşlarda). Örneklemin ortalama %56’sı ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Ortalama deneyim süresi, 3,7 yıldır. Deneklerin %36,5’i Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlı olduğunu, %1,8’i ise, işyerinde yönetsel bir sorumluluğu olduğunu bildirmiştir. Deneklerin %59’u 50’den daha az kişinin çalıştığı bir işyerinde istihdam edildiğini ifade etmiştir. Beyan edilen saatlik ortalama ücret 12,7 TL, haftalık ortalama mesai süresi 19,2 saattir (medyan 20 saat). Nihayet grubun %32’si hizmet ve satış personeli olarak çalıştığını beyan etmiştir.

Değişkenler

Araştırmanın bağımlı değişkeni gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam statüsüdür (0= gönüllü kısmi süreli istihdam, 1= gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olarak kodlanmıştır). Bağımsız değişkenler ise iki gruptan oluşmaktadır: demografik (cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim süresi) ve işgücü

piyasası değişkenlerinden (meslek, deneyim süresi, işyeri ölçeği, pozisyon, kayıtlı çalışma, haftalık çalışma saati ve saatlik ücret düzeyi).

Veri Analizi

Araştırmada kullanılacak analiz yöntemlerini saptamak amacıyla değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri ölçülmüştür. Bulgular, basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 güven aralığı içinde olmadığını göstermiştir. Bu nedenle konuyla ilgili literatüre uygun olarak Mann-Whitney U, Kruskal Wallis H ve Spearman gibi parametrik olmayan analiz yöntemleri tercih edilmiştir (Eymen, 2007, s.87).

Araştırmanın betimleyici istatistikleri, ortalama değerler kullanılarak edilmiştir. Ayrıca alt örneklem grupları arasındaki farklılıkları analiz etmek amacıyla Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır. Nihayet, binary regresyon yöntemiyle gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamdaki değişimi açıklayan demografik ve işgücü piyasası değişkenleri tanımlanmıştır.

Bulgular

Betimleyici İstatistikler

Tablo 1’de gönüllü ve gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanlara ilişkin istatistikler yer almaktadır. Tablo aynı zamanda alt gruplar arası istatistiki açıdan anlamlı farklılıkları da göstermektedir. Ülkemizde kısmi süreli istihdam göreceli olarak daha az yaygın bir istihdam biçimidir. TÜİK istatistiklerine göre, 2021 yılında tüm istihdamın sadece %9,9’u kısmi süreli çalışan konumundadır. Her ne kadar kısmi süreli istihdamın oranı, 2009 yılından sonraki dönemde %23 oranında yükselmiş olsa da, toplam istihdam içindeki payı %2,4 oranında gerilemiştir (TÜİK, 2021).

Türkiye’de tam süreli çalışanlar büyük ölçüde erkek çalışanlardan oluşmaktadır. Tam süreli istihdamın sadece %28’i kadınlardan oluşmaktadır. Buna karşılık kısmi süreli istihdamdaki kadınların oranı %44’e ulaşmaktadır. Ancak gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam erkek çalışanlar arasında çok daha yaygındır. Nitekim her 100 gönüllü olmayan kısmi süreli çalışandan 78’i erkek iken, gönüllü kısmi süreli istihdamda bu oran %54’e gerilemektedir.

Tablo 1. Betimleyici İstatistikler (Demografik)

Değişkenler		Kısmi Süreli		P	
		Gönüllü	Gönüllü Olmayan		
Demografik	Cinsiyet	Erkek	0,54	0,78	.000
		Kadın	0,46	0,22	
	Yaş	15-24	0,25	0,16	.000
		25-34	0,18	0,21	
		35-44	0,21	0,32	
		45-54	0,18	0,21	
		55+	0,18	0,11	
	Medeni durum	Bekâr	0,39	0,30	.004
		Evli	0,61	0,70	
	Ortalama eğitim süresi	Yıl	9,1	7,5	.000

Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın büyük bölümü yetişkin yaş grubunda (35-44 yaş grubu) yoğunlaşmaktadır. Buna karşılık gönüllü kısmi süreli çalışanların yaş yapısı farklıdır. Nitekim gönüllü kısmi süreli istidamın 15-24 yaş grubunda daha yaygın olduğu görülmektedir. Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın %64'ü 35 üstü yaş grubunda gözlemlenirken, bu oran gönüllü kısmi süreli çalışanlar için %7'ye gerilmektedir. Öte yandan gönüllü kısmi süreli istihdam daha bekâr çalışanlar arasında daha fazla tercih edilirken, gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamda evli bireylerin payı çok daha yüksektir (%70).

Eğitim süresi açısından bakıldığında, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanlar daha az eğitilmiş grup konumundadır. Bu grubun ortalama eğitimi 7,5 yıldır. Buna karşılık gönüllü kısmi süreli çalışanların eğitim süresi 1,6 yıl (%21) artarak 9,1'a yükselmektedir.

İşgücü piyasası nitelikleri açısından bakıldığında (Tablo 2) gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın gönüllü kısmi süreli istihdamla kıyasla küçük iş yerinde daha fazla yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu grubun ortalama 2,5 yıl daha uzun deneyim süresine sahip olduğu görülmektedir. Benzer biçimde iki grup arasında kayıtlı çalışma oranı da ciddi biçimde farklılaşmaktadır. Nitekim gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların kayıt dışı çalışma oranı gönüllü kısmi süreli meslektaşlarına kıyasla 1,5 kat daha yüksektir. İki grup arasındaki saatlik ücretler de gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların aleyhine %15,5 oranında farklılaşmaktadır. Nihayet, meslek grupları arasında da istatistiki açıdan farklılıklar gözlenmiştir. Gönüllü kısmi süreli çalışanlar daha çok hizmet ve satış mesleklerinde yoğunlaşırken, gönüllü olmayan kısmi süreli işler ise, ağırlıklı olarak niteliksiz işlerde görünmektedir.

Tablo 2. Betimleyici istatistikler (işgücü piyasası)

Değişkenler		Kısmi Süreli		P		
		Gönüllü	Gönüllü Olmayan			
Meslek	Yöneticiler	0,01	0,00	.000		
	Profesyoneller	0,15	0,05			
	Teknisyenler ve Teknikerler	0,06	0,03			
	Büro Hizmeti Elemanları	0,09	0,01			
	Hizmet ve Satış Elemanları	0,33	0,27			
	Sanatkârlarla İlgili İşler	0,11	0,26			
	Makine Operatörleri ve Montajcılar	0,08	0,11			
	Niteliksiz İşler	0,17	0,27			
	Deneyim	Yıl	1,78		4,31	.000
	Çalışan Sayısı	11 <	0,62		0,72	.001
11-19		0,08	0,10			
20-49		0,18	0,11			
Pozisyon	50 ve >	0,13	0,07	.040		
	Amir	0,02	0,00			
SGK Kayıtlılık	Ast	0,98	1,00	.000		
	Kayıtlı	0,42	0,16			
Mesai Süresi	Kayıt dışı	0,58	0,84	.564		
	Haftalık/Saat	19,3	19,1			
Ücret	Saat/TL	12,9	10,9	.030		
Toplam (N)		930	274			

*p < .05 **p < .001

Gönüllü Olmayan Kısmi Süreli İstihdamın Belirleyicileri

Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın belirleyicilerini analiz etmek amacıyla binary lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Binary lojistik regresyon analizinin bulguları Tablo 2’de gösterilmektedir. Değişkenler, modele iki adımda dâhil edilmiştir. İlk aşamada demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi ve kıdem) kullanılmıştır. Model bir bütün olarak istatistiki olarak anlamlıdır ($\chi^2 = 139,040$, $df=7$, $p<.001$). Modelin açıklanabilen değişkenliği %16,6 (Nagelkerke R^2), doğru sınıflandırma oranı %78,6’dır. Dolayısıyla demografik faktörler gönüllü olmayan kısmi süreli statüde çalışmayı %16,6 oranında açıklayabilmektedir.

Olasılık oranı, gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın erkek çalışanlar arasında kadın meslektaşlarına kıyasla 4,3 kat daha yüksek olduğunu göstermektedir. Analizler, yaş değişkeninin de gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı istatistiki açıdan anlamlı şekilde yordadığına işaret etmektedir. Nitekim yetişkin yaş grubundaki (35-44) çalışanların gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamda olma olasılığının çok daha güçlü olduğu görülmektedir. Eğitim süresine ilişkin bulgular ise, negatif ve istatistiki açıdan anlamlıdır. Bu sonuç, eğitim düzeyindeki artışın gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olasılığını büyük ölçüde azalttığını ifade etmektedir.

Tablo 3. Lojistik regresyon analizi bulguları

Değişkenler	Bağımlı Değişken: Gönüllü Olmayan Kısmi Süreli İstihdamın							
	Model 1***				Model 2***			
Demografik	B	S.E.	Olasılık Oranı	P	B	S.E.	Olasılık Oranı	P
(1) Cinsiyet (ref. Kadın)	1,463	,174	4,321	,000	1,063	,196	2,896	,000
(2) Yaş (ref. 55-64 yaş grubu)				,000				,000
16-24	,527	,325	1,694	,105	,024	,349	1,024	,946
25-34	1,464	,279	4,325	,000	1,154	,304	3,170	,000
35-44	1,533	,257	4,630	,000	1,264	,280	3,538	,000
45-54	,964	,263	2,622	,000	,893	,285	2,443	,002
(3) Medeni durum (ref. evli)	-,213	,211	,808	,314	,292	,230	1,339	,204
(4) Eğitim (yıl)	-,092	,020	,912	,000	,008	,027	1,008	,778
İşgücü Piyasası								
(5) Meslek (ref. Niteliksiz işler)								,047
Yöneticiler					,782	1,253	2,185	,533
Profesyoneller					-,629	,407	,533	,123
Teknisyenler ve Teknikerler					-,605	,474	,546	,201
Büro Hizmet Elemanları					-			
					1,878	,639	,153	,003
Hizmet ve Satış Elemanları					-,288	,218	,750	,186
Sanatkarlarla İlgili İşler					,109	,240	1,115	,649
Makine Operatörleri					-,392	,303	,676	,196
(6) Deneyim süresi					-,241	,049	,786	,000
(7) Şirket ölçeği (ref. 50+)								,172
1-10					-,233	,325	,792	,473
11-19					,419	,396	1,520	,290
20-49					-,168	,368	,845	,648
(8) Pozisyon (ref. Yönetici)					-,501	1,263	,606	,692
(9) Sosyal Güvenlik (ref. Kayıtlı)					,639	,224	1,895	,004
(10) Haftalık çalışma süresi					-,013	,011	,987	,215
(11) Saatlik ücret					-,039	,012	,962	,001
Sabit	,979			,909	-			
					1,448	,496	,235	,004
-2 Log Likelihood	1152,441				997,808			
Chi-square	139,040				159,907			
Doğru sınıflandırma oranı	%78,6				%81,7			
-2 Log Likelihood	%16,6				%32,9			

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

Model 2, demografik değişkenler kontrol altındayken işgücü piyasası değişkenlerinin gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olasılığına etkisini göstermektedir. Model bir bütün olarak gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı istatistiki açıdan anlamlı şekilde açıklayabilmektedir ($\chi^2 = 159,907$, $df = 15$, $p < .001$). İşgücü piyasası değişkenleri modele dâhil edildiğinde Modelin açıklanabilen değişkenliği %16,6'dan %32,9 (Nagelkerke R^2), doğru sınıflan-

dırma oranı ise, %78,6'dan %81,7'ye yükselmiştir. Dolayısıyla işgücü piyasası değişkenlerinin gönüllü olmayan kısmi süreli statüde istidamdaki değişimi açıklamaya katkısı %16,3 düzeyindedir.

Meslek değişkeni açısından, sadece büro hizmet elemanları istatistiki açıdan anlamlıdır. Nitekim büro hizmetlerine kıyasla niteliksiz işlerde çalışmak gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı 6,4 kattan daha fazla artırma eğilimindedir. Buna karşılık kayıtlı bir işte çalışmak kayıtlı olmayan işlere kıyasla gönüllü olmayan kısmi süreli işte çalışmayı yaklaşık %56 oranında azaltmaktadır. Benzer biçimde deneyim süresinin marjinal etkisi negatif ve istatistiki açıdan anlamlıdır. Dolayısıyla, artan deneyim süresi gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olasılığını %79 oranında azalabilmektedir. Nihayet, bulgular daha düşük saatlik ücretin gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Diğer bir ifade ile gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam düşük ücretli çalışanlar arasında daha yaygın bir sorundur.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın arz ve talep boyutu birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırma, TÜİK Hane Halkı İşgücü İstatistikleri örnekleme kapsamında demografik ve işgücü piyasası değişkenlerinin gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamına etkisini sorgulamıştır. Analizler sonucunda araştırmanın temel bulgularını özetlemek mümkündür.

İlk olarak, binary lojistik regresyon analizleri, erkek olmanın ve 35-44 yaş grubunda yer almanın gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın açıklayıcı değişkenleri olduğunu göstermektedir. Ayrıca niteliksiz işlerin, daha düşük deneyim süresinin ve kayıt dışı istihdamın gönüllü olmayan kısmi süreli bir işte çalışma olasılığını arttırdığı gözlenmiştir. Tüm değişkenler bir arada regresyon modeli gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamdaki değişimi %32,9 oranında açıklayabilmektedir. Bu bulgular, İngiltere örnekleminde erkek olmanın gönüllü olmayan kayıt dışı istihdam riskini arttırdığı sonucuna ulaşan Veliziotis vd.'nin (2015) araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Araştırma bulguları, ayrıca, yaşın gönüllü olmayan kayıt dışı istihdam olasılığını arttırdığı buna karşılık uzun deneyim süresinin azalttığı sonucuna ulaşan Muller'in (2010), araştırmasıyla da paralellik göstermektedir. Bulguların benzerlik gösterdiği bir diğer araştırma Maurizio'in (2016) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, kayıt dışı çalışmanın gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamını teşvik ettiği sonucuna ulaşmıştır. Buna karşılık, araştırma bulguları Maurizio'in (2016) kadın çalışan olmanın gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam olasılığını artırdığına ilişkin sonucundan ayrılmaktadır.

Öte yandan gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam açısından gruplar arasında anlamlı yaş farklılıkları bulunmuştur. Analizler, bu tür bir istihdamın özellikle 35-44 yaş grubunda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu bulgu, gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamın özellikle gençler arasında daha yaygın

olduğuna ilişkin Barrett ve Doiron'un (2001) araştırma bulgularıyla örtüşmemektedir.

Gönüllü ve gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanlar arasında aynı zamanda eğitim süresi açısından da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Analizler, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların gönüllü kısmi süreli meslektaşlarına kıyasla daha düşük eğitim süresine sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların daha düşük eğitilmişliğine ilişkin Borowczyk-Martins ve Lale'nin (2018) araştırma sonucundan ayırılmaktadır.

Nihayet, bir diğer anlamlı farklılık saatlik ücret açısından gözlenmiştir. Analizler, gönüllü olmayan çalışanların gönüllü kısmi süreli meslektaşlarına kıyasla %15,5 oranında daha az kazandıklarını göstermektedir. Bu bulgu, Muller'in (2010) araştırma sonuçları ile paralelliklere sahiptir. Araştırmacı, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların gönüllü kısmi süreli meslektaşlarına kıyasla yarı yarıya daha az kazandıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulgusunun örtüştüğü bir diğer çalışma Barrett ve Doiron (2001) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, gönüllü olmayan kısmi süreli çalışanların diğer kısmi süreli çalışanlara kıyasla %18 daha az kazandıklarını tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak, bu araştırma TÜİK Hane Halkı İstatistikleri örnekleminde gönüllü olmayan kısmi süreli istihdamı etkileyen bazı değişkenleri tanımlamıştır. Gelecek araştırmalarda emeklilik, aile sorumlulukları veya yerel işsizlik oranı gibi diğer sosyo-demografik ve ekonomik değişkenlerin de gönüllü olmayan kısmi süreli istihdam üzerindeki etkisi sorgulanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Barrett, G. F. and Doiron, D. J. (2001). Working part time: By choice or by constraint. *The Canadian Journal of Economics*, 34(4), 1042-1065.
- Bhula-or, R. and Yukio, I. (2014). Factors affecting involuntary part-time employment in OECD countries. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 3(2), 333-349.
- Borowczyk-M., Daniel and Lale, Etienne (2018). The Welfare effects of involuntary part-time work. *Oxford Economic Papers*, 70(1), 183-205.
- Buddelmeyer, Hielke, Mourre, Gilles and Ward, Melanie (2004). *The Determinants of part-time work in EU countries: empirical investigations with macro-panel data* (IZA Discussion Paper No. 1361), Institute of Labor Economics, Bonn: Germany.
- Caputo, R. K. and Cianni, M. (2001). Correlates of voluntary vs. involuntary part-time employment among US women. *Gender, Work and Organization*, 8(3), 311-325.
- De Anda, R. M. (1987). *Determinants of involuntary part-time work among Chicanos* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Arizona.
- Dunn, M. (2018). Who chooses part-time work and why? *Monthly Labor Review*, U.S. Bureau of Labor Statistics. [<https://doi.org/10.21916/mlr.2018.8>], (Erişim: 16.12.2018).
- European Union. (2011). *Education, science and culture statistics*. Luxembourg: Population and Social Conditions Collection Pocketbooks.

- Eurostat. (2022). Involuntary part-time employment as percentage of the total part-time employment, by sex and age. Eurostat Labor Statistics, [<https://ec.europa.eu/Eurostat>] (Erişim: 05.04.2022).
- Eymen, U. E. (2007). *SPSS kullanma klavuzu* (e-baskı). İstanbul: İstatistik Merkezi Yayın (No: 1).
- Görmüş, A. ve Erdoğan, Ç. (2017). Türkiye’de gönülsüz kısmi süreli çalışmanın lojistik regresyon modeli ile analizi: hane halkı işgücü anketinden bulgular. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12) , 150-164.
- Fagan, Colette, Norman, Helen, Smith, Mark and Menendez, Maria C. Gonzalez (2014). *In Search of Good Quality Part-Time Employment (ILO Conditions of Work and Employment Series No. 43)*, International Labour Organization, Geneva: Switzerland.
- Fialova, K. (2017). Part-time employment and business cycle in central and eastern Europe. *Review of Economic Perspectives*, 17(2), 179-203.
- Kjeldstad, R. and Nymoen, E. H. (2009). *Part-time work, underemployment and gender: worker versus job explanations* (SN Discussion Paper No. 602), Statistics Norway, Oslo: Norway.
- Leppel, K. and Clain, S. (1993). Determinants of voluntary and involuntary part-time employment. *Eastern Economic Journal*, 19(1), 59-70.
- Maurizio, R. (2016). Non-standard forms of employment in Latin America: prevalence, characteristics and impacts on wages (ILO *Conditions of Work and Employment Series No. 69*), International Labor Organization, Geneva: Switzerland.
- Muller, C. (2010). *Underemployed women: an analysis of voluntary and involuntary part-time wage employment in South Africa* (UKZN Working Paper No. 185), University of KwaZulu-Natal, KwaZulu-Natal: South Africa.
- Singapore Ministry of Manpower (2021). Singapore manpower statistics in brief 2021, [<https://stats.mom.gov.sg/>], (Erişim: 11.05.2022).
- Statistics Canada. (2020). An exploration of work, learning, and work-integrated learning in Canada using the longitudinal and international study of adults. [www150.statcan.gc.ca], (Erişim: 11.05.2022).
- Statistics Canada. (2022). Part-time employment by reason, annual. Statistics Canada Labor Statistics. [www150.statcan.gc.ca], (Erişim: 05.04.2022).
- TÜİK. (2018). 2017 Hane halkı işgücü istatistikleri, [www.tuik.gov.tr], (Erişim: 05.04.2022).
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (2021). Employment and unemployment among youth—Summer 2021. News Release, August 18, 2021, U.S. Bureau of Labor Statistics, [www.bls.gov], (Erişim: 11.05.2022).
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (2022). Employed and unemployed full- and part-time workers by age, sex, race, and Hispanic or Latino ethnicity 2021”, U.S. Bureau of Labor Statistics, [www.bls.gov], (Erişim: 05.04.2022).
- Valletta, R. G., Bengali, L. and van der List, C. (2018). *Cyclical and market determinants of involuntary part-time employment* (Working Paper No. 2015-19), Federal Reserve Bank of San Francisco, San Francisco: US.
- Veliziotis, M., Matsaganis, M. and Karakitsios, A. (2015). *Involuntary part-time employment: perspectives from two European labour markets* (EU Improve Working Paper No. 15-02), European Union, Brussels: Belgium.